

A versión que aprendemos de mestres e pais da nosa xeración, e estes dos seus respectivos educadores, foi a de Félix María Samaniego (1782), quen reproduce practicamente a de Jean de La Fontaine publicada en francés cen anos antes. La Fontaine tomouna de Bonaventure des Périers (1558), este de Nicolás de Pérgamo (1482), e este de Jacques de Vitry (1240), un teólogo, bispo e predicador afeito a usar *exemplum* nos seus sermóns. Vitry, que mobilizou homes para as cruzadas e atacou desde o púlpito aos cátaros defendeu, sen embargo, as *béguines*, mulleres cristiáns organizadas en comunidades á marxe da xerarquía da igrexa católica (por considerala corrupta e non respectar os dereitos das mulleres); dedicábanse a coidar enfermos e pobres, ao traballo manual e á oración.

A versión de Vitry, século XIII, é a primeira da que temos coñecemento cuxo protagonista é unha muller, unha vella leiteira, e tivo moitos imitantes, entre eles a Don Juan Manuel, autor de “O conde Lucanor”. Deixamos aquí a orixe do relato en feminino, advertindo que non debemos esquecer que ademais de ser muller é de clase baixa, nun contexto de adoutramento relixioso e discurso moralizador.

Pero o relato tiña no século XIII moitos anos de historia, só que cun protagonista masculino. Vaiamos ao século IV ou V a. d. C., primeiro testemuño escrito dun conto co mesmo tema que vén (a súa circulación anterior por vía oral podemos supoñela) no Panchatantra, colección de fábulas en sánscrito de orixe hindú. Aquí é un brahmana, un sacerdote que vive das esmolas, quen rompe un recipiente con fariña mentres, despois de soñar que se fai rico a conta da venda da fariña que lle dan para o seu sustento, fantasía con que está casado cunha fermosa muller coa que ten un fillo ao que ten que defender da agresión dunha das súas vacas. O abaneo do

caxato causa a rotura do recipiente onde recolle a fariña que debería ser a orixe do imperio soñado.

A partir desta fonte, e mediante traducións a diversas linguas en distintos momentos da Idade Media (árabe, latín, linguas romances), o tema deste conto con protagonista masculino vai aparecer en Plauto, no “Hitopadesa, en “As mil e unha noites”, no “Calila y Dimna”e nalgúns outros textos como no “Gargantúa e Pantagruel” de Rabelais (s. XVI) onde é un zapateiro o actor principal.

A ideoloxía dominante

A maioría destas compilacións de contos orientais que foron chegando a Europa, e que se adaptaban consonte ás circunstancias e ideoloxía dominante, tiñan a finalidade de educar a príncipes, sempre varóns pertencentes á nobreza cando non á realeza. A substitución do protagonista masculino polo feminino no século XIII foi a que se impuxo no occidente europeo, ata o punto de popularizarse e difundirse como versión referencial, primeiro desde o púlpito e logo desde a escola.

Seguir o itinerario histórico dunha narración coma esta, ben asentada na tradición desde hai moitos séculos, permítenos desenmascarar de paso o ideario dos grupos que exerceron e exercen o poder, o control social, económico e moral da sociedade.

A historia deste apólogo segue empeñada en dicirnos que as persoas de condición humilde non poden ou non deben soñar, a risco de afociñar, sobre todo se son mulleres! Parece, pois evidente que nun mundo machista como o noso repetir xeración tras xeración, aínda que sexa en verso, que houbo unha vez unha muller pobre que por soñar, perdeu de vez un escaso patrimonio e a oportunidade de ser feliz, non parece a mellor medicina para conseguir a igualdade real. Deberamos considerar que a ficción, que é unha das formas en que se manifesta a intelixencia connatural da especie humana, precisa da fantasía para alimentala e liberarse da opresión.

Oh, loca fantasía! Que palacios fabricas en el viento!, di Samaniego, despois de contarnos da pobre infeliz que non apetecía máis compañía que o seu pensamento, que alegre lle ofrecía inocentes ideas de contento. Para recomendarlle antes da moralexa final: non sexas ambiciosa, de mellor ou máis próspera fortuna, que vivirás ansiosa, sen que poida saciarte cousa algunha!

Ah!, era polo seu ben!

© Antonio Reigosa

Artigo publicado en El Progreso (24.11.2016)

COMENTARIOS ENVIADOS

Non hai que ser ambicioso da fortuna material,si da espiritual que é a que axuda a ser feliz.A primeira nunca te saciará,a segunda fará que rebozes felicidade,cada vez máis.

Enviado por Margarita Bermúdez Rubiños o 24/11/2016 ás 21:16:03